

Ks. prof. dr hab. Jan MACHNIAK
ul. Kanonicza 11
31-002 KRAKÓW
Tel. 607224232
E-mail: jmachniak@diecezja.pl

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Autor: p. mgr lic. Wojciech Jokiel

Tytuł: *Miłość i miłosierdzie w utworach poetyckich Siostry Faustyny Kowalskiej w świetle Pisma Świętego*

Promotor: ks. prof. dr hab. bp Andrzej Siemieniowski

Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu, 2023, ss. 372

1. Problem rozprawy doktorskiej

Rozprawa doktorska p. mgr lic. Wojciecha Jokiel pt. *Miłość i miłosierdzie w utworach poetyckich Siostry Faustyny Kowalskiej w świetle Pisma Świętego* podejmuje ważny dla poznania św. Siostry Faustyny i teologii Bożego Miłosierdzia temat miłości i miłosierdzia w poezjach św. Siostry Faustyny Kowalskiej, jakie tworzyła ona w ciągu całego życia i znajdują się one zwykle na początku każdego zeszytu stanowiącego notatki duchowe zebrane w *Dzienniczku*. Autor dysertacji poszerza swoją refleksję o aspekt biblijny miłości i miłosierdzia Bożego ukazując w jaki sposób problematyka miłości i Miłosierdzia Bożego wpływa na wizję Mistyczki z Krakowa. Temat ten, jak słusznie zauważa Autor dysertacji, był podejmowany w dotychczasowych opracowaniach pobieżnie i drugorzędnie, podczas gdy w literaturze teologicznej polskiej i światowej badacze koncentrowali się zwykle na teologii Miłosierdzia Bożego czy na doświadczeniu Miłosierdzia Bożego w życiu duchowym św. Faustyny. Problem poezji w *Dzienniczku* św. Faustyny nie doczekał się większej monografii w literaturze

polskiej i jest właściwie pierwszą, poważną próbą analizy poezji mistycznej Mistyczki Bożego Miłosierdzia.

Autor rozprawy doktorskiej zdecydował się na bardzo precyzyjne zaprezentowanie terminologii hebrajskiej, greckiej i łacińskiej dotyczącej miłosierdzia w Piśmie świętym. Następnie przybliżył zagadnienie Bożej i ludzkiej miłości oraz miłosierdzia w Starym i Nowym Testamencie koncentrując uwagę na obrazach Boga jako Stwórcy i Ojca, Przyjaciela i sprawiedliwego Sędziego oraz Jezusa Chrystusa, który ukazał wzór miłości miłosiernej. Tak szerokie tło filologiczne i teologiczne dotyczące miłosierdzia Bożego pozwoliło mu podjąć analizę porównawczą poezji św. Faustyny.

Rozprawa doktorska p. mgr lic. Wojciecha Jokiela jest udaną próbą analizy poezji św. Faustyny Kowalskiej w kontekście wiedzy filologicznej i teologicznej na temat miłosierdzia Bożego. Autor dysertacji podkreślił, że celem jego badań jest skoncentrowanie uwagi na mało docenianej w opracowaniach poezji Mistyczki z Krakowa, która w swoich wierszach zawarła całe doświadczenie miłosierdzia Bożego opisane w *Dzienniczku*.

Podjmując się analizy poezji św. Faustyny Kowalskiej autor dysertacji zastosował metodę teologiczną pozytywną polegającą na analizie źródeł i wyprowadzeniu wniosków. Poddał analizie doświadczenie mistyczne św. Faustyny zawarte w jej utworach poetyckich, zestawiając je z tekstami zawartymi w *Dzienniczku* oraz konfrontując z opracowaniami z dziedziny egzegezy Starego i Nowego testamentu oraz z pracami dotyczącymi teologii Miłosierdzia Bożego.

Zebrany przez autora dysertacji materiał badawczy oraz opracowania zarówno egzegetyczne i teologiczne stały się podstawą bardzo solidnego opracowania dotyczącego miłości i miłosierdzia w utworach poetyckich św. Faustyny Kowalskiej w świetle teologii biblijnej i dogmatycznej. Analizy zostały dokonane na szerokim tle literatury teologicznej i historycznej dając podstawę do sformułowania ogólnych wniosków na temat istotnych elementów teologii afektywnej i możliwości jej zastosowania we współczesnej duchowości.

Z uznaniem należy również podkreślić wkład i doświadczenie Promotora rozprawy doktorskiej, ks. prof. dr hab. bpa Andrzeja Siemienińskiego, który przyjął

tak obszerny temat i właściwie ukierunkował analizy doktoranta pomagając mu doprowadzić je do konstruktywnych wniosków.

2. Omówienie rozprawy

Autor rozprawy doktorskiej zatytułowanej *Miłość i miłosierdzie w utworach poetyckich Siostry Faustyny Kowalskiej w świetle Pisma Świętego* dokonał gruntownej analizy pojęcia miłości i miłosierdzia przyjmując jako podstawę podziału pracy na cztery rozdziały według kryterium filologiczno-teologicznego, dlatego omówił kolejno problem miłości i miłosierdzia w Starym Testamencie, w Nowym Testamencie oddzielając miłosierdzie Boga od miłosierdzia człowieka, by na końcu skupić się na utworach poetyckich Mistyczki z Krakowa. W pierwszym rozdziale (ss. 14-49) poddał analizie filologicznej pojęcie miłości i miłosierdzia w Biblii odwołując się do terminów hebrajskich, greckich i łacińskich, aby ukazać bogactwo semantyczne prezentowanych terminów. Następnie w rozdziale drugim (ss. 50-157) i trzecim (ss. 158-251) przedstawił miłość i miłosierdzie Boże i ludzkie w Starym i Nowym Testamencie uzyskując dynamikę dyptyku, by rozdziale czwartym (ss. 252-314) poddać analizie filologicznej i teologicznej poezje o miłości i miłosierdziu św. Faustyny Kowalskiej. Skupił swoją uwagę na analizie filologicznej pojęcia miłości i miłosierdzia stosując metodę analizy porównawczej, odwołując się często do analizy semantycznej, by na końcu ukazać specyfikę biblijnych znaczeń miłości i miłosierdzia.

W pierwszym rozdziale rozprawy doktorskiej p. mgr lic. Wojciech Jokiel przedstawił terminy używane w Piśmie świętym i w teologii na określenie miłości i miłosierdzia w języku hebrajskim, greckim i łacinie, by dać ogólną definicję miłości podkreślając, że miłość określa podstawową relację zachodzącą między człowiekiem i Bogiem oraz między ludźmi. Zwrócił uwagę na fakt, że chociaż miłość obejmuje uczucie o różnym natężeniu, to jednak zasadniczo jest świadomym wyborem i działaniem na rzecz dobra drugiej osoby. Obejmuje ona uznanie wartości i uznanie godności człowieka jako osoby. Miłosierdzie natomiast dla autora dysertacji (s. 14-15) jest przejawem

miłości i przejawia się w gotowości pomagania człowiekowi będącemu w potrzebie i przeżywania jego sytuacji. Miłosierdzie według autora rozprawy doktorskiej miłosierdzie przejawia się i realizuje wobec cierpienia, krzywdy, ubóstwa, zła fizycznego i moralnego. W swojej definicji miłosierdzia odwołuje się do encykliki Jana Pawła II *Dives in misericordia*, w której święty papież miłosierdzie określa rodzajem miłości, która przekracza ścisłą miarę sprawiedliwości (DM 9). Analizując hebrajskie terminy używane w Piśmie świętym na miłości i miłosierdzia zwraca uwagę, że terminy te nie tylko wskazują na uczucia między ludźmi, ale również na konkretne ludzkie postawy. Określenie miłości (*ahab, ahabah*) odnosi się do miłości międzyludzkiej chłopca do dziewczyny, czy matki do dziecka, rzadziej natomiast do miłości Boga do człowieka. Autor dysertacji poddaje analizie inne terminy dotyczące miłości jak *heses, hanan, rahamim*, które wskazują na różne rodzaje miłości Boga do człowieka obejmujące uczucie, wewnętrzne otwarcie, stałe związanie. Analizując greckie pojęcia dotyczące miłości jak *filia i agape*, mgr lic. Wojciech Jokieli wskazuje na subtelne różnice między terminologią hebrajską i grecką. Odwołując się do opracowań biblijnych podkreśla różnice między terminologią hebrajską i grecką (*eleos*) dotyczącą pojęć miłości i miłosierdzia (s. 33-35). Analiza filologiczna pozwala autorowi dysertacji wydobyć bogactwo znaczeniowe pojęć miłości i miłosierdzia oraz zestawzić z terminami w języku łacińskim (*miseriordia, amor, caritas*). Wydobyte subtelności semantycznych terminów miłość i miłosierdzie w językach hebrajskim, greckim i łacińskim pozwala lepiej zrozumieć bogactwo pojęć pojawiających się w poezjach św. Faustyny Kowalskiej.

W drugim rozdziale Autor dysertacji skupia swoją uwagę na problemie miłości i miłosierdzia w Starym Testamencie, gdzie Bóg jest przedstawianym jako Stwórca i Ojciec, Wspomożyciel w cierpieniu, Przyjaciel i Oblubieniec (ss. 50-150). Odwołując się do licznych opracowań biblijnych, Autor dysertacji wykazuje, że obrazy Boga w Starym Testamencie wskazują różne odcienie miłości i miłosierdzia w odniesieniu do Boga Stwórcy i Ojca. Jednocześnie podkreśla, że Stary Testament zawiera miłość i miłosierdzie ludzkie przejawiające się w relacjach człowieka do najbliższej rodziny czy członków narodu wybranego.

Trzeci rozdział dysertacji (ss. 158-251) został w całości poświęcony miłości i miłosierdziu w Nowym Testamencie ze szczególnym podkreśleniem, że Chrystus w swoim nauczaniu i działaniu poszerza ideę miłości i miłosierdzia do wszystkich ludzi. Kulminacyjnym momentem objawienia miłości i miłosierdzia jest, według autora dysertacji, Męka, Śmierć i Zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa. P. mgr lic. Wojciech Jokieli koncentruje uwagę na działalności Jezusa Chrystusa i Jego nauczaniu w przypowieściach, w których centrum znajduje się idea miłości i miłosierdzia Boga i człowieka. Według autora rozprawy miłość i miłosierdzie prezentowane w nauczaniu i w życiu Jezusa Chrystusa było realizowane przez uczniów Chrystusa i pierwszych chrześcijan, czego świadectwo dał autor *Dziejów Apostolskich* i św. Paweł w swoich listach.

W rozdziale czwartym pracy doktorskiej (ss. 252-315) p. mgr lic. Wojciech Jokieli zaprezentował obszerną analizę miłości i miłosierdzia w poezjach św. Faustyny Kowalskiej. Wcześniejsze analizy, zarówno semantyczna pojęć hebrajskich, greckich i łacińskich jak teologiczna miłości i miłosierdzia w Starym i Nowym Testamencie pozwoliły dokonać analizy porównawczej tych pojęć w poezjach św. Faustyny. Autor rozprawy podkreśla, że idea miłości i miłosierdzia obecna w Piśmie świętym jest obecna w poezji Siostry Faustyny, dla której Bóg jest Ojcem miłosierdzia i okazuje miłosierdzie wszelkiemu stworzeniu. W poezji Siostry Faustyny Bóg jawi się jako Ojciec miłosierdzia, który okazuje miłosierdzie wszelkiemu stworzeniu. On jest źródłem miłosierdzia i Ojcem zarówno dla sprawiedliwych jak i dla grzeszników. P. mgr lic. Wojciech Jokieli podkreśla, że poezje św. Faustyny ukazują Boga, który w swoim miłosierdziu mieszka w sercu człowieka, jednoczy się z nim i czyni go swoją świątynią. Stawia tezę, że poezje św. Faustyny o miłości i miłosierdziu Boga są podobne do *Pieśni słonecznej* św. Franciszka z Asyżu, ponieważ zawierają fragmenty wielbiące Boga za miłosierdzie oraz są dziękczynieniem Stwórcy za Jego miłość do stworzenia.

Autor dysertacji podejmuje również wątek Boga jako Oblubieńca, który pojawia się w poezjach św. Faustyny. Mistyczka z Krakowa na miłość Boga odpowiada całkowitym zaufaniem Stwórcy i oddaniem mu swojego jestestwa w miłości oblubieńczej. Bóg jest przedmiotem miłosnej tęsknoty Siostry Faustyny, oparciem i

źródłem mocy w trudnościach. P. mgr lic. Wojciech Jokiel zwrócił uwagę na poezje św. Faustyny, które podkreślają jej zjednoczenie z Chrystusem w cierpieniu, utożsamienie ze Zbawicielem w Ofierze Eucharystii oraz bliskość z Maryją.

Analizy semantyczne pojęć miłości i miłosierdzia, analizy teologiczne tekstów Starego i Nowego Testamentu oraz analizy poezji św. Faustyny pozwoliły autorowi dysertacji wydobyć niezwykle bogactwo treści ukryte w poezjach św. Siostry Faustyny oraz ich zakorzenienie w tradycji biblijnej. Autor dysertacji wyeksponował niezwykle wyczuwanie teologiczne Mistyczki z Krakowa i bogactwo jej języka w dziedzinie miłości i miłosierdzia Bożego.

3. Ocena formalna

Autorowi rozprawy doktorskiej udało się przedstawić problem obecności tematyki miłości i miłosierdzia Bożego w poezjach św. Faustyny Kowalskiej na szerokim tle refleksji biblijnej i teologicznej ze szczególnym zwróceniem uwagi na osobiste doświadczenie Boga w tajemnicy miłości i miłosierdzia. W monograficznym opracowaniu problematyki miłości i miłosierdzia p. mgr lic. Wojciech Jokiel przedstawił wizję miłości i miłosierdzia w poezji Siostry Faustyny na szerokim tle refleksji biblijno-teologicznej ukazując zbieżność myśli św. Faustyny z Objawieniem Bożym. Zwrócił uwagę na fakt, że św. Faustyna w swoich poezjach ukazała Boga jako Stwórcę i Oblubieńca, Przyjaciela i Powiernika, którego łączy z człowiekiem relacja miłości.

Bogata bibliografia w języku polskim i w językach obcych nadają pracy charakter solidnego opracowania.

Struktura pracy, jasna i bardzo logiczna, składająca się z czterech rozdziałów z których dwa środkowe dominują objętością, a pierwszy i czwarty stanowią jakby dwa skrzydła, wskazuje na jej wewnętrzną zwartość i logikę w prowadzeniu analiz. Zakres poszczególnych rozdziałów został precyzyjnie określony na samym wstępie każdego z nich i wiernie przeprowadzony do końcowych wniosków. Autor dysertacji bardzo

często posługuje się metodą analizy porównawczej wykazując się dobrą znajomością zarówno Pisma świętego jak i *Dzienniczka św. Faustyny Kowalskiej*.

Przy ocenie formalnej pracy p. mgr lic. Wojciecha Jokiela trzeba też wskazać drobne mankamenty graficzne polegające na tym, że często pojawiają się spacje pomiędzy poszczególnymi partiami tekstu, czy też brak jest większych wprowadzeń do rozdziałów czy paragrafów.. Poza tym przypisy i odnośniki zostały wykonane bardzo poprawnie. Solidnie i poprawnie sporządzona bibliografia i skróty podnoszą wartość pracy.

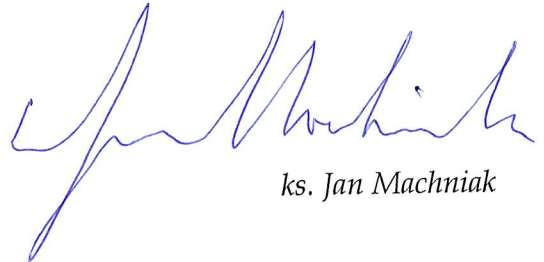
Całościowe opracowanie zagadnienia problemu miłości i miłosierdzia w Piśmie świętym w poezjach św. Siostry Faustyny jest niewątpliwie ważnym opracowaniem monograficznym ubogacającym polską duchowość o znajomość trochę zapomnianej części spuścizny duchowej Mistyczki z Krakowa.

Należy docenić to, że Autor dysertacji dokonał całościowego i monograficznego opracowania problemu miłości i miłosierdzia w poezjach św. Faustyny Kowalskiej zarówno od strony filologicznej jak i teologicznej, ukazując jej myśl na szerokim teologii biblijnej. Wydobył bardzo trafnie bogactwo tej poezji mistycznej i pokazał jej zbieżność z doświadczeniem biblijnym.

4. Wnioski

Zaprezentowana przez p. mgr lic. Wojciecha Jokiela rozprawa doktorska na temat miłości i miłosierdzia w utworach poetyckich św. Faustyny Kowalskiej w świetle Pisma świętego stanowi pod względem formalnym i merytorycznym ważny przyczynek do pogłębiania myśli mistycznej Siostry Faustyny i ukazywania jej aktualności w czasach współczesnych. Autor wykazuje dobre opanowanie metody naukowej, umiejętność korzystania ze źródeł, prowadzenia analizy i wyciągania logicznych wniosków. Wykorzystanie literatury pomocniczej i opracowań pozwala stwierdzić, iż temat został potraktowany rzetelnie i wyczerpująco. Biorąc pod uwagę całość dokonanych analiz postuluje, aby pracę p. mgr lic. Wojciecha Jokiela pt. *Miłość i*

miłosierdzie w utworach poetyckich Siostry Faustyny Kowalskiej w świetle Pisma Świętego
dopuszczać do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

ks. Jan Machniak

Kraków, 25.09.2023.